

En berättelse från mobiliseringen 1941

Valter Erkas, Odensholm Erkas

Efter att ha tvingats lämna Odensholm 1940 i juni bodde vi hos släktingar i Spithamn 1941. I augusti kom den sista inkallelseordern. En dag i slutet av månaden kom jag från befästningsarbete i skogen och mötte då min far Voldemar Erkas och Valentin Brus från Odensholm Brus, som var på väg att inställa sig i Kors i Bergsby. Jag var också, tillsammans med andra, inkallad men vi tänkte gå till skogs och hålla oss undan och jag försökte övertala min far att följa med oss och inte gå dit och inställa sig. Men han sade att ”jag var med förra gången och jag må gå den här gången också”.

Jag ångrade så att jag inte lyckades övertala honom. I alla fall kom de med tåg till Reval. Därifrån skulle de föras till Leningrad med en fullriggare, en fyrmastare som hette ”Mihkel”. Det var många som skulle ombord, säkert ett par tusen man. Man fick gå och hämta konserver i förpiken ombord, berättade min far, det var fiskkonserver som ål och gädda. Han gjorde det och sade till Valentin: ”Gå nu du också och hämta”, men den andre vågade inte. Det stora fartyget låg förtöjt vid en boj, ”moring”, och för att komma ut behövdes bogserhjälp. Ute på redden låg kryssaren ”Kiiov” och sökte skydd av ”Mihkel” från artilleribeskjutning från Nömme. Uppe på ”poopen”, ett upphöjt akterhus, satt kommunistiska milismän med maskingevär. Man visste att tyskarna var i antågande. Det blåste upp mer och

mer, det var sydlig vind och kaptenen som var från Muhu var listig och tog in all slack ankarkätting med följderna att det stora fartyget drev iland med boj och allt. Panik bröt ut ombord och alla försökte ta sig iland och därifrån. Min far berättade att männen på poopen hade ropat ut mot ”Kiiov” på estniska: ”Kom och för bort oss härifrån!”. ”Vart vill du gå någonstans?” blev svaret. Han såg många som flydde undan tyskarna genom att försöka ta sig ut till ”Kiiov” på dörrar och brädor, ja allt som kunde flyta. Han hade också sett en man som fastnat med fötterna i en sluptalja och hängde med huvudet neråt och där blev han hängande.

De blev beskjutna, men tyskarna var nu redan i Reval den 28 augusti. Min far och Valentin tog sig iland. Innan dess hade någon överordnad sagt: ”Nu går varje man till sitt och var och en ska svara för sina handlingar.” De samlades i en skola, där de träffade läraren Söderholm från Spithamn, som skulle ha deporterats men som nu också kunde återvända hem.

En morgon klockan 6 vaknade jag och hörde att min far kom in i köket hemma. Vi visste inget om vad som hänt, men tyska trupper var då redan i Spitham så många gömda hade redan kommit fram ur skogen. De hade delvis gått till fots, delvis fått skjuts av andra på vägen hem från Reval.